

PUT
PARTIJE RADA

2014

www.partijarada.org

PREDGOVOR

U Beogradu, 1992. godine osnovana je Partija rada. Nastaje u trenutku raspada Jugoslavije i izbivanja niza ratova. Od tada pa do današnjih dana, Partija rada je jedna od rijetkih organizacija na prostoru bivše Jugoslavije koje su se ideološki opredijelile za revolucionarni socijalizam i koje nastoje da djeluju sa antiimperijalističkih, antifašističkih i internacionalističkih pozicija, te da te stavove i ideje propagiraju i šire u potlačenim slojevima društva.

Usljed slabe razvijenosti revolucionarnog pokreta na ovim prostorima, razumljivo je da danas nije lako doći do savremene ljevičarske literature i malobrojnih publikacija koje bi mogle zadovoljiti čitalačku radoznalost, ali i želju za sticanjem novih političkih vidika. U dnevnim novinama i nedeljnicima je gotovo nemoguće pronaći tekstove o savremenim društvenim i političkim zbivanjima koji nisu puni neprikrivenog šovinizma, koji ne opravdavaju sve veće napade na radnička prava, koji ne opravdavaju višedecenijsko pljačkanje i izrabljivanje potlačenih slojeva, koji ne opravdavaju eksploataciju koju vrše strane kompanije, koji ne brane postojeći kapitalistički system. Takva situacija dodatno pogoduje ideološkoj hegemoniji vladajuće klase. Vladajući sloj, preko svojih nesvjesnih i svjesnih saradnika kroji izobličenu predstavu o komunizmu, naporedo sa konstantnom antikomunističkom propagandom, na taj način napadajući socijalističke ideje iz dva smjera. Šta to znači? To znači da smo svjedoci ne samo antikomunističke propagande već i toga da se razna reformistička i u suštini socijal-demokratska stanovišta nameću kao komunistička, revolucionarna.

Iz svih tih razloga Partija rada je odlučila da pripremi ovu brošuru. Svrha ovog izdanja je da pokaže razvojni put Partije rada, od ratnog perioda devedesetih godina, do današnjih dana. Takođe, zadatak ove brošure je da pokuša da rasvijetli pitanja teorije i prakse o organizacionim formama, o reformizmu, antiimperijalizmu, socijalizmu, kao i da pokuša da objasni pojedine socijalne i političke procese koji su obilježili savremenu istoriju prostora bivše Jugoslavije.

OSNIVANJE PARTIJE RADA I RATNI PERIOD

OSNIVANJE

U Jugoslaviji je 1990. godine ponovo uvedeno višestranačje. Time su stvoreni uslovi za osnivanje, organizovanje i rad marksističko-lenjinističkih grupa u legalnim okvirima. Do tada je to bilo neizvodljivo zbog državne represije koju je jugoslovensko birokratsko rukovodstvo vršilo nad marksistima-lenjinistima. U uslovima diktature birokratske grupe koju su činili visoki funkcioneri Saveza komunista Jugoslavije, koji su posredstvom svojih državno-ideoloških aparata vršili represiju nad pojedincima i grupama koji su bili dosljedni revolucionarnom marksizmu, nije bilo moguće razviti značajnije djelovanje. Pojedinci koji bi se svojim stavovima ili praktičnim radom suprotstavljali revizionističkoj i reformističkoj politici SKJ usmjerenoj ka daljem vraćanju privrede na kapitalistički put i pomaganju zapadnoevropskom imperijalizmu, bili su hapšeni, progonjeni i žigosani kao narodni neprijatelji.

Uvođenjem višestranačja i konačnim raspadom reformističkog i birokratskog SKJ prekinuto je sa brutalnom sistematskom represijom marksista-lenjinista na toliko visokom nivou, ali su posljedice četrdesetogodišnje vladavine revizionista bile velike. Partije, koje su tada nastajale, nisu imale jedinstvenu političku liniju. Iako su se nazivale komunističkim, nisu imale ni strukturu, ni ideološko-političku liniju koja bi odgovarala istinski komunističkoj, revolucionarnoj partiji. Te partije bile su pune nacionalista i reformista, ali i pojedinaца koji su tu bili ubačeni od strane policije, kako bi država obezbijedila unutrašnju kontrolu u njima.

Kada se 1990. godine vratio u Jugoslaviju, Vlado Dapčević prihvata da se učlani u novosnovanu KPJ i postane njen predsjednik. Partiju su uglavnom činili stariji članovi koji su bili zatvarani u Titovom peridu od 1948. godine, pa dalje. Čim je došao u partiju, Vlado Dapčević počinje beskompromisnu borbu protiv nacionalizma i u javnim istupima optužuje Miloševića da ruši Jugoslaviju. Ti njegovi postupci izazivaju reakciju nacionalističkog dijela organizacije koji pokušava da ga smijeni sa čela partije. Ovaj pokušaj osujećen je uglavnom zahvaljujući mlađim članovima koji su bili

doslijedni principima marksizma-lenjinizma. Međutim, režim u Srbiji je stao na stranu nacionalista i medijskim manipulacijama stvorio konfuziju oko toga ko stvarno predstavlja KPJ. Ovi događaji su pokazali neophodnost stvaranja jedinstvene organizacije koja bi bila slobodna od nacionalizma. Uvidjevši to, Vlado Dapčević, zajedno sa onim članovima koji su bili doslijedni marksizmu-lenjinizmu i spremni da se bore protiv nacionalizma, nakon kraćeg vremena osniva novu organizaciju.

Tako je **28. marta 1992. godine**, nastala Partija rada.

Partija rada predstavlja nastavak revolucionarne težnje cjelokupne radničke klase, osiromašenog seljaštva kao i progresivnih intelektualno-umjetničkih krugova društva bivše Jugoslavije u borbi za nacionalno i socijalno oslobođanje od imperijalizma, socijalističku revoluciju i stvaranje društvene zajednice na bazi potpune ravnopravnosti svih naroda Jugoslavije. Partija rada smatra da je po idejama koje zastupa nasljednica KPJ koja je vodila borbu protiv fašizma i izvela socijalističku revoluciju. Kao internacionalisti, mi pratimo i savremene tokove i tendencije u internacionalnom revolucionarnom pokretu i nastojimo da na primjerima drugih organizacija i sami učimo. PR nije dogmatska i protivi se sholastičkom poimanju teorije, od te boljke pate mnoge organizacije koje nastupaju sa marksističko-lenjinističkih pozicija i takvo nasleđe treba prevazići političkim radom ali i otvorenom diskusijom. Istovremeno, naša organizacija nastoji da kroz konkretnu djelatnost u trenutnim uslovima nalazi odgovore na pitanja društvene realnosti Balkana.

Shodno tome da bi se razumjela djelatnost Partije rada moraju se uzeti u obzir uslovi i okolnosti u kojima je partija nastala i djelovala.

RASPAD JUGOSLAVIJE

Uslovi za razvoj revolucionarne partije u periodu neposredno nakon osnivanja su bili veoma nepovoljni. Tada su širom svijeta, liberali i svi ostali reakcionari, proglasili „pobjedu“ kapitalizma i konačni “poraz komunizma” - na ruševinama birokratskih realsocijalističkih država nastale su “demokratske” državnice, koje su zapadnom imperijalizmu služile kao najobičnije kolonije, plijen za pljačku. Kompromitacija komunističkih ideja u Titovoj Jugoslaviji je imala izuzetno negativan efekat na rad koji je PR organizovala u tom periodu. Najnepovoljnija okolnost je naravno izbijanje bratoubilačkog rata koji je pratio raspad Jugoslavije i do krajnjih granica doveo bijedu koja je mučila sve narode bivše SFRJ. U ovom periodu PR, kao središte svoje aktivnosti, postavlja borbu protiv nacionalizma i rata među jugoslovenskim narodima. Kritikuje se velikosrpski nacionalizam kao najjači i ekspanzionistički, osuđuju se svi pokušaji podjele BiH od strane velikosrpskih i velikohrvatskih nacionalista.

PR je svoju praktičnu aktivnost u ovom periodu usmjeravala ka radničkoj klasi. U više akcija, djelujući ispred fabrika, u fabrikama i na tribinama, aktivisti PR su pokušavali da ukažu radnicima na izvor njihove bijede – na kapitalističko izrabljivanje i na kapitalističke društvene odnose, pokušavali su da radnicima objasne da su im nacionalisti najveći neprijatelji. Međutim, u uslovima rata, hiperinflacije, nacionalizma i antikomunizma ove akcije nisu imale željeni efekat.

Vršeći analizu uzroka tadašnje katastrofalne situacije u Jugoslaviji, PR smatra da je osnovu za izbijanje rata u Jugoslaviji 1991. godine, postavio slom socijalističke revolucije 1948. godine. Tada se vladajuća oligarhija, sa J. B. Titom na čelu, za "šaku dolara" stavila u službu američkog imperijalizma. Jugoslavija je postala “kordon” prema istočnim realsocijalističkim državama i SSSR-u. Na sličan način, Jugoslavija je prihvatila neslavnu ulogu trojanskog konja zapadnog imperijalizma u takozvanom “trećem svijetu”, budući da je Pokret nesvrstanih udaljio zemlje trećeg svijeta od antiimperijalističke borbe i propovijedao mirnu koegzistenciju sa američkim imperijalizmom.

Nakon likvidacije KPJ, oligarhija je napustila izvorne ideje socijalističke revolucije i proleterskog internacionalizma, a umjesto toga krenula u restauraciju kapitalizma i oživljavanje sitnoburžoaskog nacionalizma. Jedna od osnovnih posljedica tih promjena jeste uspostavljanje nacionalnih političkih birokratija, koje snose odgovornost i za oživljavanje nacionalnog ugnjetavanja. Od 1948. godine jugoslovensko društvo je sistematski vođeno prema nacionalnom podvajanju, ne zbog ideologije komunizma, koja stoji na principu internacionalizma, nego baš protiv komunizma.

Iako je Titova vrhuška izdala socijalizam, ona nije smjela sebi da dozvoli naglo ukidanje nekih socijalnih dostignuća, preko kojih je ona sebi pravila socijalističku "fasadu". Građanski i malograđanski ideološki, politički i kulturni obrasci sistematski su nametani i favorizovani od moćne novostvorene političke elite, koja se skrivala iza odore "lijevih" fraza, "lijevih" institucija i "lijevog" društvenog uređenja. Stvaran je privid "potrošačkog raja" u Jugoslaviji, koji je zasnovan ili na enormnoj ekonomskoj pomoći Zapada ili na vrlo povoljnim kreditima.

Strahovitom propagandom je stvaran mit o radničkom samoupravljanju i razvijana svijest u masama da u Jugoslaviji vlada socijalizam sa "ljudskim likom", nasuprot birokratizovanom socijalizmu u ostalim socijalističkim zemljama. Stvaran je mit da radnici upravljaju svojim fabrikama i sredstvima za proizvodnju, dok je istina bila da su ta sredstva bila u rukama birokratsko-partijske elite. No, kao što je navedeno, pored sve većeg prodora kapitalističkih odnosa, jugoslovensko društvo je počivalo na temeljima socijalističke revolucije, tako da uvođenje kapitalističkih odnosa nije bio nagli proces, već se odvijao postepeno. Sa izbijanjem ekonomske krize šezdesetih, a posebno osamdesetih godina XX vijeka, proces raslojavanja jugoslovenskog društva se ubrzava. Nezaposlenost se naglo povećava, kao i razlike među pojedinim regionima, a sa njima i samo siromaštvo masa. Milionskim "izvozom" radnika u kapitalističke zemlje, pokušavaju se ublažiti posljedice ekonomske krize. Ta mjera režima se pokazuje kao rješenje koje je ublažilo socijalne tenzije, i omogućilo državi značajan izvor prihoda. No, to nije moglo riješiti osnovne nagomilane protivrječnosti jugoslovenskog društva. Krajem osamdesetih

godina ekonomska kriza je prerasla u političku krizu koja je vodila paralizi ekonomskog i političkog sistema.

Što su više iz toga društva uklanjani elementi socijalističkog, sve dublja je bila priprema za veliki predstojeći ratni obračun u koji su uvučeni jugoslovenski narodi. Nakon raspada Sovjetskog Saveza, imperijalistima jugoslovenski koridor više nije bio potreban, naprotiv – sada su oni željeli da svoj uticaj maksimalno prošire na cijelu Istočnu Evropu i na sam Balkan. Nacionalne birokratske elite Jugoslavije, prije svega srpska i hrvatska, zaratile su zarad sopstvenih klasnih interesa, a rušenjem zajedničke države je omogućena lakše proširenje vojne, ekonomske i političke dominacije zapadnog imperijalizma na prostoru bivše Jugoslavije.

Znači, korijeni raspada Jugoslavije su u njenom napuštanju osnovnih principa socijalističke revolucije, prelaskom sa proleterskog internacionalizma na opštejugoslovenski nacionalizam. Time je bio trasiran put da se sa opštejugoslovenskog nacionalizma pređe na nacionalizam po republikama i regionima. Pobjeda nacionalizma u republičkim partijskim strukturama je samo završetak tog kontrarevolucionarnog procesa i priprema za otpočinjanje rata. Pored ovog osnovnog uzroka u raspadu Jugoslavije, svakako da su bitna još dva: nesposobnost da se savlada ekonomska kriza koja je prerasla u trajnu političku krizu i borba imperijalista za dominaciju na Balkanu.

RAT U BOSNI

Oni stariji članovi Partije se sjećaju da je tada Bosna bila metafora zla, užasa, ratnog divljaštva i svakovrsnog unižavanja i gubljenja ljudskog dostojanstva. Da li je uopšte moglo da bude drugačije, kada nije bilo snage koja se mogla suprotstaviti reakcionarnim silama? Kada ovlada ideologija “krvi i tla”, kada se narodima kao predvodnici nametnu buržoaski megalomani, koji sanjaju velikodržavne i velikonacionalne snove, jednom riječju – zlikovački talog društva koji je svakako za jedno uvijek sposoban: da zavrgne “krvavo kolo” među ljudima i narodima, sve u ime suludih ideja o “konačnom ujedinjenju” svih srpskih ili svih hrvatskih “zemalja”.

Međutim, najpogrešnije bi bilo tražiti konačno objašnjenje o onome što se odvijalo u Bosni u neakvim literarnim reminiscencijama o antropološkim i psihološkim dubinama i tamninama bića čovjeka ovoga područja, dakle, čovjeka Bosne i Hercegovine, ili – još šire – stanovnika Balkana. Rat i ratna razaranja nisu nešto što je rezultat nacionalističkog maštanja u megalomanskim nacionalističkim glavama, niti narodi Bosne, Balkana uopšte, imaju neku “urođenu” sklonost ka nasilju ili ratu, kao što često znaju da tvrde svi oni koji odbacuju marksizam. Rat treba posmatrati kao najvišu formu rješavanja protivrječnosti između nacija, između klasa, unutar samog naroda, samim tim on može biti pravedan i nepravedan, u zavisnosti od toga koje su sukobljene strane i šta ih odlikuje. Treba se pitati i ko je omogućio, ili šta je omogućilo da se na ovome prostoru pokrenu sile tolike destrukcije, koje su lomile ljude i rušile gradove, “čistile” cijela područja od “onih drugih” ili ih gonile na izbjeglička stranstvovanja po bijelom svijetu, sile koje su palile, klale, tjerale narode u klanicu dok su se “komandanti” i njihovi sponzori bogatili.

Zašto je Bosna uopšte bila “svjetski” slučaj?

Prvo. Nema nikakve sumnje da je tadašnja Bosna najbolnije mjesto tzv. sloma komunizma. Zapadna državna i vojna alijansa na čelu sa SAD, dugi je niz decenija radila na suzbijanju i rušenju svijeta tzv. komunizma, svjesno, posredno i neposredno oštreći noževe za velika unutrašnja krvoprolića u tzv. socijalističkim zemljama. Direktno i indirektno ona je uspostavila opšti svjetski okvir za ono što će se dešavati u Jugoslaviji i posebno u Bosni.

Zbog čega stoji skraćenica “tzv.” ispred “komunizam” i socijalizam” u ovom slučaju? Zato što je tokom pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka došlo do napuštanja socijalističkog puta u samom Sovjetskom Savezu, a potom i u zemljama Varšavskog pakta. Opšti slom sovjetskog i istočnoevropskog bloka, a i same Jugoslavije, koji se dogodio na prelasku iz dvadesetog u dvadeset prvi vijek nije bio krah socijalizma, već krah birokratizovanog, reformističkog, tržišnog “realnog socijalizma” – ako se on uopšte tada mogao nazvati socijalizmom.

U planovima pripremanim i koordiniranim iz zapadnih političkih, vojnih, ekonomskih i propagadnih bastiona za slabljenje lanca tzv. socijalističkih zemalja, ponajmanje se vodilo računa o tome šta će biti s tim narodima i zemljama. Jedino je bilo važno ubrzati truljenje tih društvenih sistema, slomiti njihovu političku, ekonomsku i vojnu moć, “zatrti sjeme” komunističkoj ideologiji, te od tih zemalja i naroda načiniti poslušne marionete zapadnog imperijalizma.

Zapad je činio sve da spoljašnim djelovanjem zaoštava unutrašnje suprotnosti i tenzije u tim zemljama. Zbog nerazumijevanja problema birokratizacije i povratka kapitalističkim društvenim odnosima, nerazumijevanja pojave politike revizionizma, nerazumijevanja problema koji nastaju uslijed prevelikog oslanjanja na vojsku i policiju, a nedovoljnog oslanjanja na mase i radničku klasu, mnogi “komunisti” su previše olako proglasili kako je slom SSSR-a, sovjetskog bloka, pa i Jugoslavije, bio isključivo posljedica “zapadnih manipulacija” to jest, da iza toga sloma stoji isključivo Zapad, odnosno njegovi agenti. Činjenica je da su svi gore navedeni problemi i te kako postojali u bivšem SSSR-u, Jugoslaviji i zemljama Varšavskog pakta i da su oni bili uzrok velikog kraha “realsocijalizma”, koji je samo ubrzan od strane Zapada, koji je njegov razorni efekat “pojačao”. Te bivše realsocijalističke države su postale neokolonije Zapada, dok je Rusija i sama postala imperijalistička sila. To što su šovinisti izašli iz tzv. sloma komunizma u Jugoslaviji kao osnovna politička snaga društva, ima se dijelom “zahvaliti” pomenutoj strategiji Zapada: u svim mogućim ideološkim i političkim konceptima tražiti saveznike za rušenje realsocijalističkih režima.

Drugo. Noževe za veliko bosansko krvoproliće indirektno su oštrili i svi oni jugoslavenski “disidentski” slojevi takozvanih kritičara socijalizma, “borci za demokratiju”, za “socijalizam sa ljudskim likom”, jednim slovom – sav onaj recidivni intelektualno-politikantski plankton društva, sakriven iza pseudo-ljevičarskog frazerstva ili, manje ili više, restauratorski nastrojen, koji je pomagao da se Jugoslavija drži kao “nešto između” velikih sistema, ali i da u datom trenutku iznutra potpomogne ne samo promjenu društvenog sistema u Jugoslaviji, nego i slom Jugoslavije kao takve (tj. kao skupog sanitarnog koridora protiv Sovjetskog Saveza).

“Intelektualac”, “humanista” koji danas nije u stanju da otkrije duboku vezu između njihovog višedecenijskog zalaganja za “civilizacijske vrednosti zapadne demokratije”, za “otvoreno i liberalno društvo po zapadnim modelima”, za “prava i slobode čoveka”, i onoga što se desilo sa Jugoslavijom u ratnom periodu, taj neće da razmišlja! Pravdanje poput “nije se tako mislilo” ili “nije se očekivalo da će stvari krenuti tim tokom”, jer se tobože očekivala mirna transformacija društva u pravcu kapitalizma i “zapadnih vrijednosti”, to pravdanje, dakle, nije ništa drugo nego izraz krajnje političke naivnosti ili najdubljeg licemjerja.

Treće. Noževe za veliko bosansko krvoproliće oštrili su i upotreбили oni fašistički i revanšistički dijelovi sitne buržoazije, prije svega, srpskog i hrvatskog naroda, za koje, zapravo, Drugi svjetski rat nije bio završen. Oni su čekali istorijsku priliku da nastave i dovrše ono što nisu dovršili tokom Drugog svjetskog rata.

Gdje su oni bili sve ove decenije postojanja tzv. socijalizma u Jugoslaviji?

U temeljnom smislu faktor četničke i ustaške emigracije gotovo da je zanemarljiv, tako da se objašnjenje mora tražiti u evoluciji odnosa u samoj Jugoslaviji. Prije svega, komunistička revolucija, i jedino je ona mogla, tokom Drugog svjetskog rata, prekinuti krvavi bratoubilački rat u Jugoslaviji. Međutim, sama komunistička revolucija u Jugoslaviji slomljena je već 1948. godine, svojevršnim unutrašnjim “državnim udarom”. Pod košuljicom izgradnje tzv. socijalizma (strogo nacionalno distancirano prema ideologiji proleterskog internacionalizma), izgrađivana je malograđanska verzija socijalizma, zapravo,

jedna od mogućih udarnih pesnica Zapada okrenuta protiv Sovjetskog Saveza. Ideologija “jugoslovenskog” nacionalizma time je nužno morala indukovati i obnavljati nacionalizme u samoj Jugoslaviji. Time je zadat odlučan udarac prvom i najvažnijem rezultatu komunističke revolucije: lomljenju srpskog i hrvatskog nacionalizma. Onda zaista ne treba da čudi činjenica što se pod, na prvi pogled, dubokom i istorijski progresivnom idejom federalističke organizacije države, indukovao nacionalizam, nacional-revanšizam i nacionalna mržnja.

Treba li onda zaista da čudi činjenica što se u tzv. slomu socijalizma u Jugoslaviji “odjednom” kao vodeća politička i ideološka snaga u svim republikama pojavljuje ideologija i snaga nacionalizma? Treba li da začudi što ta ideologija direktno iz tzv. Centralnih komiteta republičkih partije sistematskom propagandom zapljuskuje sve društvene slojeve, pripremajući ih za predstojeći rat. Na nacionalistički odgovor srpskom nacionalizmu nije nimalo trebalo čekati. Srpski je nacionalistički pokret direktno potpomogao da se identičan proces dovrši i u Hrvatskoj, pa onda i u drugim republikama (bilo da je riječ o “izbacivanju” Slovenije i Makedonije iz Jugoslavije, bilo pučističkim rušenjem režima u Crnoj Gori i Vojvodini, bilo okupacijom Kosova ili osvajačkim pohodima na teritorije Bosne i Hercegovine).

Nije li, dakle, bosanski rat bio jedno golo i neobuzdano sudaranje začetaka mlade nacionalne buržoazije s osvajačkim pretenzijama? Nije li bosanski rat ujedno i poslužio stranim imperijalistima da prodube i nastave ekonomsko i političko porobljavanje prostora bivše Jugoslavije? Definitivno jeste.

Šta je tokom bosanskog sukoba činila takozvana demokratska Evropa? Slom realsocijalizma imperijalistička Zapadna Evropa je pokušala iskoristiti da se i sama u određenoj mjeri osamostali od sile koja ju je “čuvala” od Sovjetskog Saveza, da se oslobodi vlastite inferiornosti pod američkim kišobranom. Na ovaj ili onaj način Evropa je sekundirala u velikom procesu raspada Jugoslavije ohrabrujući i potpomažući i srpski i hrvatski nacionalizam. To je bio način da Evropa povrati nešto od “sjaja i blagodeti” vlastite kolonijalističke prošlosti, (normalno, sjaja je bilo samo u evropskim imperijalističkim centrima, dok su kolonije bile u nezamislivoj bijedi) da opet odigra ulogu u novoj podjeli interesnih i ekonomskih sfera, da bi

se svojim učvršćivanjem na Balkanu mogla dalje proširiti na istok. Za odmjeravanje veličine i dubine štete koju je imperijalistička Evropa nanijela jugoslovenskim narodima biće potrebno dosta vremena.

Ovdje nije cilj predstaviti hronološki tok sukoba u Bosni ili mirovnih pregovora, to ćemo prepustiti istoričarima, cilj je u svjetlu klasne analize društva predstaviti rat i njegovu suštinu, ali i objasniti koju je poziciju imala Partija rada u tom periodu. Partija rada se u tom periodu ideološki zalagala za prekid rata, koji je bio nepravedan i reakcionaran, ali i za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu, protiv nacionalističke podjele države, kao i za borbu protiv stranog imperijalizma koji je profitirao iz tog sukoba. Nažalost, Partija rada tada nije bila ni približno dovoljno uticajna da povede političku borbu za ove ciljeve.

Da li je, poslije svega, moguća jedinstvena Bosna? Osnovno političko geslo pod kojim je započet rat u Bosni: "Zajednički život više nikada neće biti moguć", u dobroj je mjeri oslikavalo tok političkih poteza nacionalističke elite u ratnom periodu i još uvek snažno obilježava diskurs savremenih političara u Bosni. Razbijanje toga propagandnog mita moguće je samo razbijanjem njegovih istorijskih nosilaca i vođenjem zajedničke antiimperijalističke borbe potlačenih slojeva svih naroda Bosne.

Partija rada je posvetila dosta pažnje situaciji u Bosni upravo zbog njenog položaja kao jedne od najnerazvijenijih neokolonija zapadnoevropskog imperijalizma na prostoru bivše Jugoslavije, države u kojoj ima najviše nerazriješenih protivrječnosti, države u kojoj su nacionalno pitanje imperijalisti pokušali da "uguraju pod tepih" i gdje je moguć i sukob između predstavnika zapadnoevropskog NATO imperijalizma i ruskog imperijalizma. Partija rada, danas u Bosni ponovo ima prisustvo i trudiće se da svoje aktivnosti usmjeri ka daljem jačanju organizacije u Bosni, sa ciljem izgradnje kompaktne revolucionarne organizacije koja će biti spremna da povede potlačene slojeve u borbu za oslobođenje od zapadnoevropskog i svakog drugog imperijalizma.

KOSOVO

“Pitanje Kosova”, “kosovski čvor”, “vijekovna mržnja”, “sukob naroda” - kako god da su domaći nacionalisti pokušali da objasne niz događaja koji su doveli do trenutnog stanja na Kosovu, nailazili su samo na neuspjehe. “Rješavanje problema Kosova” za njih će biti nepremostiv zadatak, jer taj “problem” predstavlja jedno od ključnih nacionalnih pitanja ne samo Srbije već Balkana. Situaciju dodatno otežava prisustvo strane okupatorske sile – NATO pakta. Kosovo je danas jedna od najsiromašnijih i nerazvijenijih država u Evropi, u kojoj više od polovine ukupnog stanovništva živi ispod zvanične granice siromaštva. Privatizacija je pogoršala opšte stanje i po tome je Kosovo u veoma sličnoj situaciji kao i ostale balkanske državice. Na Kosovu ne djeluje organizovan ljevičarski pokret koji bi se suprotstavio domaćoj izrabljivačkoj klasi albanskih bogataša i stranim NATO okupatorima. Kosovo je i danas kamen spoticanja za većinu političkih organizacija u Srbiji, pa čak i za one koje su nominalno “ljevičarske” i “revolucionarne”. Pojedine “komunističke” partije u Srbiji zauzele su pozicije identične šovinističkim, pozivajući na “vraćanje Kosova matici Srbiji”. Takve pozicije su nužan rezultat negovanja nacionalizma u tim organizacijama, a taj problem mnoge od njih prati od samog osnivanja.

Retrospektivno ćemo izložiti stavove koje je Partija rada iznijela još dok su trajali vojni sukobi na Kosovu.

PR se držala principa da svaki narod ima pravo na samoopredeljenje do otcjepljenja odnosno stvaranja samostalne zajednice. Poslije poraza koji je velikosrpski šovinizam doživio u ratu u Bosni i Hrvatskoj nastali su uslovi za radikalizaciju i započinjanje oružane borbe albanskog naroda na Kosovu.

PR je od samog početka bila na strani albanskog naroda u njegovoj pravednoj borbi za nacionalno oslobođenje od ugnjetavanja režima u Beogradu. PR je u svom Biltenu iznijela sljedeće stavove:

"Partija rada kao marksističko-lenjinistička partija ima dosljedni internacionalistički stav u vezi položaja albanskog naroda na Kosovu. Albanski narod ima pravo na samoopredjeljenje do otcjepljenja i stvaranja sopstvene države. S tim da albanski narod ostvarenjem ovog prava treba da podrži sve procese koji vode integraciji sa Srbijom, dok srpski narod treba da se zalaže da albanski narod dođe do ostvarenja svog prava.

Bude li albanski narod na Kosovu uspio da dođe do svog cilja i oslobodio se vlasti režima u Beogradu, suočiće se sa istim pitanjima sa kojima se suočava narod u Srbiji. Otkriće svu bijedu i okrutnost sopstvenih kapitalista i sopstvene političke birokratije, koji će nastavljajući da mašu nacionalnim barjacima pokušavati da uvijekječe svoju vladavinu, i pri tome će nemilosrdno gaziti po albanskom proletarijatu. Tada se ti nacionalni barjaci neće razlikovati od mrskih nacionalističkih barjaka režima u Beogradu.

I tada, albanskom proletarijatu, neće preostati ništa drugo nego da podigne pali crveni barjak i pruži ruku srpskom proletarijatu. Da zajednički brane Srbiju i Kosovo od najeзде imperijalista i njihovih domaćih slugu. Da zajednički, sa drugim narodima Balkana, izvojuju pobjedu da Balkan pripada proletarijatu balkanskih naroda."

Kada je 1998. godine započela oružana borba albanskog naroda na Kosovu, članovi partije učestvovali su u svim antiratnim akcijama. Partija izdaje proglas "Fašisti!" u kome je režim u Beogradu napadnut zbog priprema za rat na Kosovu.

PR u svom listu "Otpor" je istakla:

"Dosadašnji tok sukoba na Kosovu je već nešto viđeno u Hrvatskoj i BiH, kako po načinu vođenja rata, pratećoj propagandi, posljedicama, tako i sa izgledima konačnog ishoda. To je rat za teritoriju Kosova i za očuvanje aparthejda nad albanskim narodom. I ovaj rat će Miloševićev režim izgubiti, ma koliko on trajao, jer je režim ušao u rat protiv cijelog jednog naroda. Pitanje je samo kolika će cijena tog rata biti."

Borba albanskog naroda za ravnopravnost i ukidanje velikosrpskog neokolonijalizma urodila je plodom, tek nakon što su oni, predvođeni Oslobodilačkom vojskom Kosova, napustili gandijevski način borbe i prešli na oružani ustanak. Kako je nastala i od čega OVK? Srž, nukleus iz kojeg je nastala OVK, činila je ilegalna organizacija, marksističko-lenjinističke ideologije. Kasnije je zapadni imperijalizam u skladu sa svojim interesima potčinjavanja celog regiona "preuzeo" OVK – i tako od vojske za nacionalno oslobođenje, ljevičarskih korijena, napravio vojsku koja je pomogla zapadnom imperijalizmu. Međutim, nacionalna revolucija naroda Kosova je izvršena. No, ona nije ostvarena samo sopstvenim snagama, iako je bila i na taj način uz ogromne ljudske i materijalne žrtve ostvarljiva. Osnovni novi kvalitet na Kosovu jeste definitivno ukidanje stanja aparthejda koje je nametala ultrareakcionarna velikosrpska buržoazija sa svojim trabantima.

Neophodno je napraviti i istorijski osvrt na "albansko pitanje", da bismo bolje razumijeli sve okolnosti koje su uticale na razvoj i rezultate borbe albanskog naroda za samoopredjeljenje.

Albansko pitanje, odnosno pitanje nacionalnih prava albanskog naroda na prostoru bivše Jugoslavije, a posebno na Kosovu, i dalje je važno pitanje koje utiče na političkih zbivanja. Ovo pitanje ne može se izolovano posmatrati, niti riješavati, izvan cjelokupnih odnosa na jugoslovenskom prostoru, i ne može se svesti na samo trenutni odnos političkih snaga. To pitanje se mora posmatrati kao proces istorijskog sazrijevanja jedne nacije.

Položaj Albanaca na Balkanu je samo dio tzv. "balkanskog pitanja" koje je tokom prošlog vijeka izbilo u prvi plan u političkim odnosima u Evropi, jer je počelo permanentno slabljenje turske imperije. Velike evropske sile su pokušavale da kroz prizmu sopstvenih interesa riješe položaj naroda na Balkanu koji su počeli doživljavati svoje nacionalno buđenje i preporod. Formiranjem državnih granica na Balkanu i stvaranjem albanske države veliki dio albanskog naroda ostao je izvan novoformirane države. Za vrijeme Prve Jugoslavije albanski narod nije bio priznat kao nacija i nije imao nikakva nacionalna prava. Po svom socijalnom položaju to je bio ubjedljivo najsiromašniji dio stanovništva u Jugoslaviji.

Tokom i poslije Drugog svjetskog rata, uspostavljanjem socijalističke Jugoslavije i socijalističke Albanije počelo se sa rješavanjem pitanja Albanaca. Međutim, započeti proces stvaranja federativnih odnosa između Jugoslavije i Albanije prekinut je 1948. godine, kada su se zbog rezolucije Informbiroa, Jugoslavija i Albanija našle na suprotnim stranama, što je za duži period iskomplikovalo i odložilo rješavanje ovog pitanja.

U vrijeme Druge Jugoslavije položaj albanskog naroda tekao je u pravcu davanja veće autonomije, ali je Kosovo i dalje bilo najnerazvijeniji dio države, prije svega zbog naslijeđa vjekovne nerazvijenosti, ali i zbog činjenice da je napuštanjem kontrolisane planske privrede, uvođenjem elemenata tržišne politike, Kosovo bilo primorano na nepravednu ekonomsku razmjenu sa onim republikama u Jugoslaviji koje su bile neuporedivo ekonomski razvijenije. Da bi se izbjegli stalni socijalni i nacionalni sukobi na Kosovu, država je bila primorana da davanjem određene ekonomske pomoći smanjuje jaz između Kosova i svojih razvijenijih područja. Sve veća autonomija Albanaca bila je iznuđena odnosima Jugoslavije na spoljnopolitičkom planu, u prvom redu zbog ideoloških sukoba sa Albanijom, a sa druge strane zbog konfederalizacije same Jugoslavije.

Paralelno sa davanjem određenih autonomnih prava Albanacima režim Jugoslavije je vršio najbrutalniji progon boraca za prava albanskog naroda. Nijedni protivnici Titovog režima nisu tako svirepo kažnjavani kao što je to bio slučaj sa marksistima-lenjinistima sa Kosova. Ovi progoni kao i stvaranje i izdizanje albanske političke birokratije na Kosovu i njena spremnost da vjerno služi političkoj birokratiji režima u Beogradu, nisu mogli zaustaviti započeti proces kulturne, političke i nacionalne emancipacije albanskog naroda. Uslijed globalnih političkih promjena u Evropi, pada socijalizma i u samoj Albaniji, izbijanjem rata i raspadom Jugoslavije, albanski narod sa prostora bivše Jugoslavije, koji se u ovom istorijskom trenutku pod vođstvom jedinstvenog političkog pokreta znatno homogenizovao, odlučio je da se konačno izbori za ostvarenje svojih nacionalnih prava.

Albanski pokret koji je u početku odabrao gandijevski metod borbe, čekajući kraj rata i razriješenje situacije u ostalim djelovima bivše Jugoslavije, suočen sa moćnom silom velikosrpskog režima i nezainteresovanim stavovima Zapada, suočio se sa neizbježnim pitanjem o promjeni metoda borbe. U okviru pokreta jačala je radikalna struja koja je težište borbe željela da vrati na samo Kosovo. Oružane akcije imale su za cilj da upozore režim u Beogradu da započne pregovore, da upozore onaj dio albanskog pokreta koji je mislio da se dotadašnjim načinom borbe i oslanjanjem isključivo na Zapad moglo doći do cilja, kao i da upozori Zapad da na Kosovu može doći do izbijanja rata.

Koje je bilo rješenje za koje se zalagala, i za koje se i dalje zalaže Partija rada?

Još je Marks pisao da je budućnost naroda na Balkanu u stvaranju federalne zajednice država – Balkanske federacije. Za ovu ideju su se tokom prošlog vijeka zalagali posebno bugarski i srpski socijalisti, a ovdje treba ukazati na radove Svetozara Markovića, a posebno Dimitrija Tucovića, koji je prvi ukazao na put pravilnog rješavanja položaja albanskog naroda.

Ova ideja je samo kratko vrijeme posle Drugog svjetskog rata bila aktuelna. Izbijanjem tzv. hladnog rata potpuno je potisnuta. Sukobi na prostoru bivše Jugoslavije i međunacionalna trvenja u drugim balkanskim državama, ponovno oživljavaju ideju o zajedništvu balkanskih naroda.

Trajno rješenje balkanskih nacionalnih pitanja može biti riješeno samo u zajedničkoj federaciji – i to socijalističkoj federaciji. Moćna brana ovoj ideji su i nacionalistički režimi i isprepletenost interesa velikih sila na Balkanu. Sem toga, među narodima na Balkanu za sada ne postoje snage koje bi mogle ovu ideju iznijeti iznad parcijalnih interesa pojedinih režima i ujedno je suprotstaviti interesima svjetskog imperijalizma.

Suočeni sa anahronim procesom cikličnog razbuktavanja agresivnog nacionalizma, i pritom svjesni koje društvene snage u Srbiji, na Kosovu i spolja imaju svoje interese u takvom načinu suzbijanja nezadovoljstva socijalnim prilikama na ovom prostoru koji je postao žrtva imperijalističkih sila, dužni smo da ključnim činionicima tog procesa pristupimo ozbiljno i istorijski objektivno. U tome može da nam pomogne primjer koji nam je ostavio Dimitrije Tucović, najznačajniji predstavnik radničkog pokreta u Srbiji na razmeđu XIX i XX vijeka. Njegovi stavovi o srpsko-albanskim odnosima bili su, između ostalog, i plod vrlo bogatog neposrednog iskustva iz balkanskih ratova (1912-1913).

U radu pod naslovom *Srbija i Arbanija*, Dimitrije Tucović daje i sljedeću poruku:

»Zavojevačko držanje Srbije prema arbanaskom narodu specijalno pružilo je jedno iskustvo više o velikoj opasnosti koju svaka borba između balkanskih naroda predstavlja i za jednu i drugu stranu. Ono je, u isto vrijeme, pokazalo i kako se politikom vlasničkih klasa unosi mržnja među narode. Danas je postalo vrlo rizično propovijedati potrebu zajedničkoga rada sa Arbanasima. U pogubnoj utakmici da opravda jednu naopaku politiku, buržoaska štampa je stvorila o Arbanasima čitavu kulu neistinitih i tendencioznih mišljenja, a osvajačka politika Srbije, sa svojim varvarskim metodama, morala je Arbanase ispuniti dubokom mržnjom prema nama«.

Slijedeći Tucovićeve poruke, danas možemo da dodamo:

Partija rada se zalaže da Kosovo pripada onim narodima koji na njemu žive. Partija rada se zalaže da ti narodi dođu do svoje slobode. A slobode ne može biti tamo gdje je radnička klasa obespravljena i gdje nacionalizam služi kao oruđe za suzbijanje borbe za osnovna socijalna prava. Borba albanskog naroda protiv politike Beograda mora prerasti u borbu protiv prisustva imperijalista na Balkanu i protiv samih kosovskih kapitalista. Za taj istorijski zadatak je potrebno da progresivni dio albanskog pokreta gradi sponu sa progresivnim dijelom srpskog naroda na Kosovu. I ne samo na Kosovu, već sa narodima cijelog Balkana.

Kao što je već spomenuto, početni problem koji nastojimo prevazići je nepostojanje progresivnog, revolucionarnog pokreta koji bi mogao da se bori protiv uticaja nacionalista - i srpskih i albanskih, koji u ime kapitala, domaćeg i stranog, po dobro znanom receptu podgrijavanja mržnje na nacionalističkim osnovama, žele skrenuti pažnju radnika sa svih socijalnih problema koji su izraženi na Kosovu, više nego igdje drugdje na prostoru bivše Jugoslavije.

IZGRADNJA REVOLUCIONARNE ORGANIZACIJE

PUT KA IZGRADNJI REVOLUCIONARNE ORGANIZACIJE

Imperijalistička buržoazija je na globalnom planu u svojim rukama skoncentrisala ogromna sredstva za proizvodnju. Ona posjeduje enormne materijalne resurse i najsavremeniju vojnu i policijsku opremu radi zaštite svog poretka. Istovremeno, gonjen nezaustavljivom težnjom za daljom koncentracijom kapitala i nemogućnosti da razriješava sve veće probleme savremenog čovječanstva, svjetski sistem imperijalizma je krenuo u permanentni rat protiv potlačenih narodnih masa svijeta.

Pod izgovorom borbe protiv tzv. terorizma, vodi se borba protiv oslobodilačkih i progresivnih pokreta širom svijeta koji se suprotstavljaju svjetskom sistemu imperijalizma, od Turske, Sirije, pa do Indije i Filipina. Zbog toga revolucionari širom svijeta moraju početi od osnovne činjenice da neprijatelj djeluje globalno i da borba ne smije da se koncentriše samo na lokalne uslove. Komunisti se ne smiju zanositi mišlju da im na putu stoji samo nacionalna buržoazija. Polazeći od uslova na globalnom planu, odnosno da je na početku obnova i plima revolucionarnog pokreta, da je otpor masa imperijalistima ispred trenutne snage revolucionarnog subjekta, nameće se i potreba za adekvatnim formama izgradnje revolucionarne organizacije u savremenim uslovima.

Kakva je to organizacija?

To je partija koja mora biti izgrađena na principima avangardne partije zasnovane na principima demokratskog centralizma. Sve najvažnije pobjedonosne socijalne revolucije, od Oktobarske u Rusiji, pa do samog Narodnooslobodilačkog rata, bile bi gotovo nezamislive i neizvodljive bez političkih organizacija koje su predvodile potlačene klase – odnosno partija koje su zastupale i borile se za interese radništva i zalagale se za revolucionarnu promjenu društveno-ekonomskog sistema. Gotovo cijela druga polovina historije međunarodnog komunističkog pokreta dvadesetog vijeka je bila historija nastojanja reformista da komunističke partije napuste takve oblike organizovanja. Praksa potvrđuje da jedino tako organizovane partije i pokreti danas vode uspješnu borbu protiv imperijalizma širom svijeta. Dakle - zadatak je stvarati fleksibilnu, ali kompaktnu partiju koja će biti sastavljena od dobro organizovanih ćelija koje su povezane u jedinstvenu cjelinu.

Osnovni razlog prelaska PR na put stvaranja kapaciteta za ilegalni rad proizilazi iz uslova u kojima ona djeluje i postavljenih programskih ciljeva koji se ne mogu ostvariti bez ilegalnog organizovanja. Drugi razlog potrebe prelaska PR na ilegalni rad leži u činjenici da neprijatelj sa sredstvima masovne komunikacije i kontrole ima velike šanse da kontroliše i razbije skoro svaku partiju koja nastoji da se razvije i osposobi za više vidove klasne borbe. Praksa potvrđuje da danas mnoge revolucionarne partija koje nisu izgradile ilegalnu, kompaktnu mrežu na visokom stupnju trpe velike gubitke članova, koji bivaju ubijeni ili uhapšeni i osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne.

Revolucionarna partija se ne može izgraditi odjednom. To je složen proces koji zahtjeva mnogo znanja i hrabrosti. Osnovni zadatak na putu izgradnje jedne partije koja se zalaže za revolucionarnu promjenu društvenog uređenje je da ona sa svojom strukturom što više ostane nedostupna za klasnog neprijatelja. Da je Partija rada ignorisala potrebu ilegalnog organizovanja, a na svakom koraku pozivala na odlučnu borbu protiv pljačkaškog sistema, došlo bi do nesklada u teoriji i praksi, te bi ta protivrječnost likvidirala samu organizaciju. Zato se prelazak na ilegalni rad nije mogao izbjeći. To je ujedno bilo

i političko pitanje, jer partija koja zagovara rušenje kapitalističkog poretka, a ne želi da se bavi aktivnostima direktno usmjerenim protiv kapitalističkog sistema, zapravo je u dubokim vodama oportunističkog oportunizma. Naravno, to ne znači da bismo avanturizam, naprotiv, treba biti svjestan konkretnih okolnosti koje uslovljavaju rad političke grupe i u skladu sa njima formulisati političku liniju i taktiku.

Međutim, to nije dovoljno i to je samo jedna strana organizacije revolucionarne partije. Za ilegalni rad je potreban visok stepen idejnog saznanja, kao i privrženost ciljevima PR. I za takve zadatke nije svako sposoban. To se prvenstveno odnosi na članove PR koji nisu postigli visoki stepen idejno-političkog saznanja i spremnosti da izvršavaju i najsloženije zadatke, kao i na novopridošle članove. Zbog toga je potrebno da partija ima i izgrađenu mrežu svojih članova koji neće biti podvrgnuti principima djelovanju ilegalne partije. Drugi razlog ovog tipa organizovanja leži u potrebi da se partija što više osloni na mase. Svaka partija bez obzira na formu svoje organizacije mora biti oslonjena na mase. U masama niču hiljade novih formi i nestaju u kratkom roku. Biti u tim formama i djelovati po liniji partije jeste zadatak članstva PR. I u tom se otporu masa stvaraju najpogodniji uslovi da se formira i taj drugi oblik organizacione strukture PR. Tu su članovi PR povezani svojim osnovnim programskim ciljevima nalaze u akcionom jedinstvu sa masama. Oni moraju biti sposobni da, polazeći od konkretne situacije, grade razne međusobne organizacione oblike i da se isto tako razilaze. Da budu masovni i da nestaju. U stvari, drugi organizacioni oblik PR je jedna baza, bolje reći kandidatski staž za partijski rad. To je priprema da se bude član partije.

Ove dvije organizacione forme PR se dopunjuju i narušavanje njihovog jedinstva bi uticalo na razvoj PR, odnosno zanemarivanje bilo kog bi bilo pogubno za razvoj partije u sadašnjim uslovima. U periodu koji je iza nas, učinjeni su prvi koraci ka organizovanju takvih povezanih struktura.

Na prostoru bivše Jugoslavije, zbog rata i restauracije kapitalizma, u proteklih par decenija se sporije odvijao razvoj ljevičarskih revolucionarnih organizacija. To režimi obilato koriste i, u nedostatku jačeg revolucionarnog otpora, demagoškim parolama i organizacijama koje samo na riječima zagovaraju klasnu borbu, još više unose konfuziju u osiromašene mase. Međutim, sve veće nezadovoljstvo masa i sve češće njihovo samoorganizovanje je guralo ljevičarske grupe ka radikalnijim oblicima borbe i pilagođavanju svojih organizacionih formi zahtjevima masa.

REFORMIZAM I IZGRADNJA REVOLUCIONARNE PARTIJE

Pokreti i pobune obespravljenih masa Evrope su ukazale na ozbiljan problem - na prostoru Evrope, a samim tim i Balkana, uz izuzetak turskog pokreta, ne postoji dovoljno snažan revolucionarni pokret koji bi mogao da se na pravi način suprotstavi nadirućem fašizmu i sve represivnijoj diktaturi kapitala.

Zašto je to tako?

Poslije sloma revizionističkog i birokratizovanog socijalizma u Istočnoj Evropi, kada su imperijalisti proglasili "krah komunizma", sa političke scene su nestale skoro sve partije iza kojih je stajao socijal-imperijalistički SSSR. Ostale su one organizacije koje su baštinile ideje revolucionarnog pokreta, ali je kombinacija uslova u kojima su one djelovale, uz relativnu stabilnost kapitalizma u Evropi, uticala da ove partije vremenom postanu statične, dogmatične, bez ikakvog uticaja i kontakta sa masama. Treba svakako naglasiti da je nedostatak oslonca, na koji bi se oslonile ove organizacije i koji bi im pomogao u njihovom razvoju, jedan od uzroka slabosti revolucionarnog pokreta u Evropi. Pojedine grupe koje su shvatile značaj ispravne idejne linije, objektivno nisu mogle ni da učine više u postojećim uslovima, jer bi u protivnom nužno zapadale u avanturizam. No, te evropske partije uglavnom nisu imale unutrašnje snage da održe revolucionarnu liniju, i nužno su klizile u politički reformizam zakićen revolucionarnim parolašenjem.

Pred malobrojnim postojećim revolucionarnim organizacijama u Evropi stoji zadatak da demaskiraju reformističke partije koje se deklarišu kao marksističko-lenjinističke, kao i da se bore protiv reformizma u sopstvenim redovima. Događaji u Ukrajini 2014. godine su dobar primjer kako, uslijed nedostatka revolucionarnog subjekta da ih povede u pravom smjeru, nezadovoljnim masama manipulišu imperijalisti, preko svojih poslušnika – fašista. Događaji u Ukrajini će imati krupne posljedice i na jačanje fašističkih organizacija u drugim zemljama Evrope, jer je imperijalizam dobio još jednu potvrdu da se fašizmom može uspješno braniti kriza sve dok sa druge strane nema sile koja će se odlučno suprotstaviti diktaturi kapitala i organizovati otpor radničke klase.

Borba protiv reformizma u sopstvenim redovima je veoma značajna, a prije svega neophodna prije ozbiljnije borbe protiv diktature kapitala i fašizma. Bez vođenja te borbe neće biti moguće izgraditi partiju koja će moći da se poveže sa pobunjenim masama i postane njihov sastavni dio. Bez borbe protiv reformizma, evropske marksističko-lenjinističke organizacije mogu samo da kleknu i mole se da im amplituda istorijskog materijalizma pomogne i donese spasenje od giljotine globalne diktature kapitala.

Reformizam u ljevičarskom pokretu nije odstupio od svojih starih kapitulantskih stavova.

Prvo i osnovno je odricanje od revolucije i rušenja kapitalističkog sistema. Propovijedaju se neki "realniji ciljevi", poput socijalnog dijaloga između klasa, "prevazilaženja kapitalizma korak po korak", govori se o socijalizmu bez revolucije.

Drugo, ukoliko se čak priznaje potreba revolucije, onda se odriče potreba revolucionarne organizacije i sa ogromnom zebnjom spominju se one metode borbe koje nisu po želji predstavnika državnog aparata.

I treće, ukoliko se čak prihvati potreba postojanja revolucionarne organizacije, onda se negira neophodnost ilegalnog rada i mogućnost potrebe za oružanom borbom. Međutim, kriza kapitalističkog sistema je uticala na političku situaciju i danas smo svjedoci nastajanja mladih revolucionarnih organizacija koje su zauzele oštar kurs protiv reformizma. Te organizacije u perspektivi mogu da postanu jezgra iz kojih će nastajati velike borbene organizacije radničke klase. Ključno će biti povezivanje između novih organizacija skromnijeg iskustva, i onih koje imaju dugogodišnju istoriju revolucionarnog djelovanja. Između ostalog, takve veze i savezi mogu odigrati nezanemarljivu ulogu u izgradnji antiimperijalističkog pokreta na Balkanu.

ANTIIMPERIJALISTIČKA BORBA

BALKAN

Balkansko pitanje, odnosno kako riješiti međunacionalne probleme između balkanskih naroda, staro je skoro dva vijeka, i ovo pitanje se čini skoro neriješivim. Problem se uglavnom decenijama gurao pod tepih ili je, kada bi narasle protivrječnosti, potpaljivano balkansko bure baruta koje je time postajalo svjetsko pitanje i dovodilo u otvoreni sukob interese najmoćnijih sila. Sa mnoštvom naroda i istorijskim kašnjenjem u formiranju nacionalne svijesti u odnosu na druge narode Evrope, stalnim ekonomskim zaostajanjem, kao i značajnim geostrategijskim položajem, ovaj region je permanentno bio i najnestabilniji dio Evrope.

Ne treba posebno isticati da su razni imperijalisti preko zavisnih režima podsticali nacionalističku mržnju među narodima, dok su vladajuće klike balkanskih naroda, služeći tim istim imperijalistima, pokušavale da na krvlju drugih i sopstvenog naroda ostvare svoje pljačkaške interese. I danas je tako, i čini se da se tu ništa ne mijenja, niti se može promijeniti. I dalje su balkanski narodi potčinjeni što od imperijalista, a što od domaće kapitalističke klike; i danas se potucaju po svijetu bez nade, nudeći se za sigurno parče hljeba; i danas su u redovima gubitnika u lažnoj nadi dobijanja posla; i danas su spremni da im ponovo stave nove omče oko vrata kako bi pobjegli iz očaja - u nadi da će se nešto promijeniti.

Ako se tome doda da danas nacionalne države doživljavaju istorijski krah pred opštom centralizacijom kapitala koja dobija haotične i zastrašujuće forme, onda balkanska perspektiva ne izgleda nimalo ružičasto. Spora realizacija namjere evropskih imperijalista da od Balkana prave predvorje EU i pokušaj balkanskih režima da podsticanjem sopstvenog fašizma nađu nekakav izlaz, samo je hvatanje za slamku vladajućih klasa u strahu od socijalne lavine i klasnog rata.

Istorija nas uči da je izlaz iz takve situacije moguće naći samo sintezom, koja nadilazi postojeće suprotnosti. U jednom periodu je za prevazilaženje nacionalnih suprotnosti među pojedinim balkanskim narodima bila ideja jugoslovenstva. Danas je to ideja balkanskog pokreta otpora. Ta ideja mora u sebi sadržati klicu revolucionarnih promjena i ukidanja kapitalističkih odnosa kako bi je obespravljene mase prihvatile. Samom svojom postavkom ova ideja se direktno suprotstavlja interesima imperijalista i njihovih marionetskih režima. I ne treba sumnjati da će odgovor na njeno jačanje biti povećana represija koju će vršiti sve države na Balkanu uz obilatu pomoć stranih imperijalista.

Jačanje ideje o balkanskom pokretu otpora i jačanje samog pokreta može biti ona varnica koji bi još više pomogla rasplamsavanju revolucionarnog otpora u samoj Evropi. Da li je balkanski pokret otpora ona karika koja nedostaje probuđenim evropskim masama da sruše kapitalizam pitanje je na koje se neće dugo čekati odgovor, ili bolje - da li je revolucija u Evropi danas uopšte i moguća bez prethodnog stvaranja balkanskog pokreta otpora? U stvari, evropski, a samim tim i balkanski narodi, stavljeni su pred izbor – ili da idu ka revoluciji, ili će biti gurnuti u još strašnije ratove za koje se imperijalisti ubrzano pripremaju.

Tako u Srbiji (a slično je i u drugim zemljama Balkana) trenutno vode borbu NATO plaćenici i ruski petokolonaši, kao dvije štetočinske grupacije, odnosno novi kolaboracionisti. Oni su kolaboracionisti zbog slijepog izvršavanja svih naloga Brisela, Vašingtona i Moskve, i omogućavanja imperijalistima pustošenje zemlje, njenih resursa i strateških sirovina, davanje neviđenih pogodnosti bankarskim lihvarima i olakšica multinacionalnim kompanijama za zauzimanje

telekomunikacija, energetske kapaciteta, puteva, turističkih destinacija itd. Ove štetočine zainteresovane su samo da se pravilno pozicioniraju spram moćnika, jer znaju da im od toga zavisi i dolazak i opstanak na vlasti. Normalno da ne propuštaju priliku, da u tom imperijalističkom nadmetanju u pustošenju zemlje i pljačkanju naroda, i oni daju svoj doprinos. Glumeći zabrinutost za patnju naroda, štetočine u stvari svoju funkciju obavljaju kao portparoli multinacionalnih kompanija, saopštavajući narodu koja je nova „investicija“ na pomolu.

No, činjenice su neumoljive – da se zaduženost Srbije stalno povećava, da je izvoz skoro stao, da realne nadnice opadaju, da je zdravstvo u katastrofalnoj situaciji, da je po nivou pismenosti i obrazovanju Srbija na začelju Evrope, da stopa nezaposlenosti raste i približava se 30%, da prijete demografski kolaps budućnosti i da je Srbija zemlja sa najstarijim stanovništvom na planeti, da korupcije ima svuda, i još stotinu drugih „da“. Živi se od milostinje, kredita, otimanja i prodaje preostalog. I taj princip preživljavanja je opštevažeći, kako za zemlju, tako i za ogromni dio stanovništva.

Recesija uzima sve više maha, što vodi pokretanju masa i klasnoj borbi, a što će staviti kolaboracioniste i imperijaliste u novu situaciju, u kojoj će biti neophodno njihovo posezanje za još brutalnijim mjerama. Stavljanje znaka jednakosti između ovih kolaboracionista, onih koji izvršavaju naređenja Moskve ili Vašingtona, i savremenih okupatora istorijska je nužnost i u interesu naroda Balkana. Ko to prenebregava, ili pokušava da nađe opravdanje za sadašnju kolaboraciju u istorijskim okolnostima i globalnom odnosu snaga, saučesnik je u neokolonijalnoj okupaciji Balkana.

No, jasno je da oslobođenje neće biti nimalo jednostavan, niti lak zadatak.

Širenje snažne propagande među narodnim masama o potrebi da same upravljaju sopstvenim resursima, o potrebi protjerivanja bankarskih zelenaša, o potrebi odlaska NATO trupa sa Balkana, uz prateće političko raskrinkavanje kolaboracionista, početni je korak tog oslobođenja. Stvaranjem narodnog pokreta otpora na Balkanu bi se još više vezale ruke imperijalistima i pospješili revolucionarni procesi u drugim dijelovima Evrope, odnosno stvorile se pretpostavke za

izbijanje antikapitalističkih revolucija. Partija rada je zbog toga u periodu koji je iza nas isticala, a i danas to čini, sljedeću parolu: *Balkan balkanskim narodima!*

U sklopu antiimperijalističke politike PR je i strateško povezivanje revolucionarnih ljevičarskih organizacija u zemljama nastalim raspadom Jugoslavije i samog Balkana. Cilj niza zajedničkih okupljanja ovih snaga je da dođe do razmjene iskustava, kako bi se i na taj način doprinosilo jačanju klasne borbe protiv kapitalizma, odnosno jačanju otpora imperijalizmu. Istovremeno se preduzimaju pojedinačne i zajedničke akcije, radi stvaranja osnova za razvoj balkanskog pokreta otpora.

NARODNI BUNT U BiH 2014. GODINE

Jedna od značajnijih pobuna protiv diktature kapitala na našim prostorima, u posljednjih nekoliko decenija, je ona koja je nedavno protresla BiH. Proces koji je započeo u BiH, bez obzira na sve njegove slabosti u pogledu stihijnosti, neorganizovanosti i nedostatka revolucionarne organizacije koja bi mogla da povede narod, od istorijske je važnosti za dalji proces klasne borbe na Balkanu. Poslije toliko godina mase su progovorile na prostorima bivše Jugoslavije sa klasnih pozicija. Problem koji se pojavio pred masama je svakako evidentan – nedostatak revolucionarne organizacije i jasno formulisanih ciljeva. Pokušaj stvaranja tzv. plenuma je u suštini propao, jer nije bilo spremnosti, niti snage da se ti plenumi pretvore u paralelne organe vlasti. Plenumi su se pretvorili u obične pričaonice i sredstvo manipulacije od strane režima.

Međutim, i pored nastojanja protektoratske pljačkaške elite da manipuliše nezadovoljstvom masa, to neće uspjeti. U BiH je stvorena iskra - jezgro budućeg revolucionarnog pokreta koji se neće moći uništiti nikakvom represijom kapitalističkog sistema, niti intervencijom od imperijalista.

Pripadnici i simpatizeri PR su se od prvog trenutka uključili u narodni bunt u BiH. Posebno su bili aktivni u Tuzli gdje su se i odigrali ključni momenti koji su doprineli širenju protesta i na ostale gradove. Drugovi su pokazali veliku hrabrost u sukobima sa policijom. Drugovima iz BiH su se pridružili i pripadnici PR iz Srbije i učestvovali u protestima. Klika na vlasti je pokušala pobunu naroda kanalisati u građanske forme protesta kako bi izbjegla gnijev nezadovoljnih narodnih masa, dok su druge političke snage pokušale na talasu narodnog nezadovoljstva ojačati svoj politički uticaj, pokrenuti ključna pitanja za buduće ustrojstvo BiH, to se prije svega odnosi na one koji su kao glavne zahtijeve postavljali čisto birokratsko-administrativne izmjene u BiH, promjene sistema kantona i slično.

U početnim danima bosanskih protesta, Partija rada je zauzela stav da je stečeno iskustvo u tim sukobima dragocjeno iskustvo jer su pripadnici PR bili zajedno sa narodnim masama u njihovoj pobuni, a svojim neposrednim učešćem su sticali iskustva koja će im biti korisna u daljem toku klasne borbe. PR smatra da je to bio tek početak aktivnijeg klasnog otpora narodnih masa, ne samo u BiH, nego i šire - na prostoru bivše Jugoslavije.

Parole koje je Partija rada istakla u tim danima opšteg bunta protiv korumpiranih političkih elita i pljačkaškog sistema su:

Mir među narodima!

Rat među klasama!

Protesti u BiH pokazuju da su nezadovoljne mase duboko svjesne svoje klasne pozicije. Međutim, imperijalizmu i diktaturi kapitala, odnosno moć koju imaju, dozvoljava da i dalje vrše represiju, izazivaju nove ratove i sukobe među narodima. To je u stvari i uslov opstanka kapitalizma – zavođenje još žešće diktature i izazivanje i vođenje ratova. Mase u BiH, ili bilo kojoj drugoj balkanskoj državici, ne mogu same iznijeti proces oslobođenja, već to mogu samo sa masama Balkana u zajedničkoj borbi protiv imperijalističke dominacije.

Zbog toga je jedna od parola Partije rada na protestima u BiH bila – *Prkosni Balkan!*

Kapitalizam je u fazi svog silaska sa istorijske scene. Pored prijetnje za uništenjem čovječanstva, permanentnim ratovima i stalnim krizama, on stvara sve veći broj područja u svijetu koja nemaju drugu alternativu nego da idu na rušenje tog nepravednog i zločinačkog sistema. BiH je jedna od tih tačaka, kao iskra za buđenje potlačenih masa bivše Jugoslavije. *Nemam hljeba! Gladan sam! Nemam posao! Pobjeći odavdje! Tlače me sa svih strana!* – uzvici su koji će se na kraju pokazati jači od svih policijskih kordona u službi bande pljačkaša na vlasti, NATO snaga i svih ostalih sila imperijalista: SAD, EU, Rusije, Turske...

REVOLUCIONARNI SUBJEKT

Za uspješno vođenje klasne borbe je osnovno pronalaženje snage u masama na koje se danas pokret i avangardna partija mogu osloniti? Da bi se došlo do ovog naizgled jednostavnog odgovora, mora se poći od iskustava dosadašnjih socijalističkih revolucija. U svima njima je osnovna snaga bio proletarijat – seljaštvo i radnička klasa potpomognuti dijelovima inteligencije, a posebno srednjoškolskom i studentskom omladinom.

Gdje su sada ti dijelovi društva i kakav je njihov položaj danas?

Prije svega, seljaštvo, koje je bilo glavni oslonac u prethodnoj revolucionarnoj borbi na Balkanu, danas je svedeno na mali procenat u ukupnom stanovništvu, a i položaj im se znatno promijenio. Od ogromnog postotka bezemljaša, nadničara i sitnog seljaštva na selu, danas dominiraju krupni i srednji posedi, dok se ogromna masa seljaštva preselila u gradove ili je ostala vezana samo jednom nogom za selo (polutani).

Što se tiče radničke klase, dezintegracija jugoslovenskog društva i radnicke klase nije ni slučajan niti kratkoročan proces.

Sa oslobođenjem zemlje od fašizma i pobjede socijalističke revolucije bili su stvoreni uslovi i da se kroz proces ubrzane industrijalizacije seljaštvo pretvori u industrijski proletarijat. Međutim, stvaranje modernog industrijskog proletarijata nije nikad dovršeno. Jugoslovenski radnik nikada nije postao proleter u smislu shvatanja svog položaja kao «klase za sebe» koja treba da ostvari socijalističko društvo i dovede do ukidanja svih oblika klasnog ugnjetavanja. Formalno, radnička klasa je bila “vladajuća klasa” koja je donosila najvažnije odluke. A stvarno, ona uopšte nije bila u prilici da to postane. Umjesto toga desio se proces konstituisanja jedne druge, vladajuće partijsko-birokratske klase, koja je u njeno ime i kroz “radničku” partiju, sindikate i državu nametnula svoje interese, interesima radničke klase i drugih društvenih grupa.

Početakom 60-ih godina, Jugoslavija je završila prvu, kvantitativnu, fazu “socijalističke modernizacije”. A glavni procesi su označeni kao deagrarizacija, ekstenzivna industrijalizacija i urbanizacija. Oni su značajno izmijenili društvenu strukturu i samo radništvo (pretežno seljačko porijeklo, pojava “seljaka-radnika”, tj. žive na selu rade u gradovima).

Glavni ciljevi tzv. reforme 1965. godine, bili su dalji razvoj tržišne privrede.

Reforma je inicirana “odozgo” u vrijeme intenzivnih sukoba u vladajućoj partijsko-birokratskoj klasi oko podjele vlasti. Njena odluka o zaokretu ka “tržišnoj privredi” značila je podjelu istog tipa vlasti sa federalnog na republičko-nacionalni nivo. Sama decentralizacija je poistovećena sa demokratizacijom društva, odnosno proglašena jednim od najvećih dostignuća. Radništvo i ostale društvene grupe samo su, gledano u cjelini, pasivni izvršioци mjera koje je donijela vladajuća klasa.

Jedan dio radništva otišao je van zemlje. Odlazilo je demografski i ekonomski vitalno sposobno stanovništvo. Kulminacija odlaska radništva bila je sedamdesetih godina kao posljedica ekonomske krize i neuspjeha tzv. privredne reforme, kao i tokom raspada Jugoslavije i ratova na njenoj teritoriji.

Podaci o štrajkovima prije raspada Jugoslavije nagoveštavaju da je radništvo razmrvljeno. Ono nije dostojan protivnik koji bi mogao da ugrozi političke elite. Iako su postali masovniji, bolje organizovani, sa većim brojem učesnika koji se obraćaju organima vlasti, njihovi stvarni efekti su slabiji nego na kraju '60-ih godina. Stvarne uzroke nezadovoljstva radnika nisu otklanjali ni jedni ni drugi, a većina radnika nastojala je da sačuva dalji pad realnih zarada i životnog standarda. Nacionalističke elite su u tako razmrvljenom radništvu pronašle saveznika. Ono im je bilo bitno za vođenje nacionalne politike i rata. Tako se raspadalo i radništvo i društvo koje je tek bilo na pragu, na samim počecima istinske modernizacije.

Proces dezintegracije jugoslovenskog radništva je okončan početkom devedesetih godina. Za svega nekoliko decenija jugoslovenska je vladajuća klasa, zbog tipa moći koji je posjedovala, koristeći i oblikujući procese raslojavanja radništva, postala klasa "za sebe". Kad nije uspjela da realizuje minimum zajedničkih interes ona se i sama rasparsčala. Cilj joj je bio – ostati na vlasti i u novim uslovima. Nasuprot nje nije postojao iole značajniji i ozbiljno organizovan protivnik. Radništvo je, na duže staze, bilo "umireno", razmrvljeno i podijeljeno po različitim osnovama (ekonomski, nacionalno, kulturno, vjerski, regionalno i dr.). Početkom devete decenije to je bilo više radništvo 19. vijeka, nego grupa sposobna da postane savremena radnička klasa. Ovo je olakšalo podijeljenoj vladajućoj klasi da nađe nove osnove legitimiteta svoga vladanja društvom. Našla ga je u nacionalnom faktoru kao osnovnom integratoru "nacionalnih" državnica i "nacionalnih" radničkih klasa.

"Odlazili smo na političke mitinge kao radnici, a vraćali se kao nacionalisti."

Na razvalinama bivše Jugoslavije nastale su državnice u kojima su uspostavljeni brutalni oblici kapitalizma. Intenzivno se prešlo na dokidanje preostalih elemenata socijalizma koji su još postojali u bivšoj Jugoslaviji. Kroz tzv. proces privatizacije ukinuta je tzv. društvena svojina (koja je formirano bila društvena a u suštini u rukama vladajuće birokratsko partijske klike) i prešla u ruke nove kapitalističke klase i

multinacionalnog kapitala. Ovaj proces je sproveden bez ozbiljnijeg klasnog otpora, uz vojno prisustvo imperijalista (NATO-a) i uz neviđenu propaganda vladajućih elita. Nametnut je neoliberalni mit o privatizaciji i potrebama tzv. tranzicije – evropskih i evroatlantskih integracija koji nemaju alternative.

Tako su rezultati ovog procesa u samoj Srbiji su više nego poražavajući :

- sve šira socijalna diferencijacija i polarizacija, osiromašenje najvećeg broja socijalnih grupa, sporo smanjivanje siromaštva (objektivno je oko pola stanovništva na ivici siromaštva ili ispod te ivice), i nastupanje tzv. "socijalnog darvinizma", sve praćeno cinizmom elita, odnosno neoliberalne kaste ("svaki prelaz u novi sistem neizbježno traži žrtve", "nema besplatnog ručka" itd.).

- stopa nezaposlenosti ne pada ispod 25%, tako da je skoro 1 milion bez posla, uz manjak kvalifikovane radne snage.

- demografska recesija prijeti demografskom kolapsu (Srbija je među 10 zemalja u svijetu sa najbržim starenjem stanovništva).

- katastrofalna de-industrijalizacija zemlje (najveća među svim bivšim zemljama tzv. realnog socijalizma). Industrija je skoro u potpunosti zamrla, infrastruktura je zastarjela ili se sporo obnavlja, dok je multinacionalni kapital uglavnom zainteresovan za preuzimanje telekomunikacija, putne mreže, prenosa energije i energetske potencijala zemlje i njihovo stavljanje pod svoju kontrolu. Niska produktivnost ne može da pokrije troškove parazitskog državnog aparata.

- ogromna prezaduženost kod međunarodnih lihvarskih institucija, što je svrstava u red zemalja koje sami imperijalisti označavaju da se nalaze u zoni dužničkog ropstva i pred bankrotom.

U uslovima dužničkog ropstva, kompradorski režim je izložio narod i zemlju otvorenoj pljački od strane multinacionalnog finansijskog kapitala i novoformirane kapitalističke klase. Dodatni prilivi finansijskih sredstava režim pokušava ostvariti i igrajući na poziciju "neutralnosti" – tj. nudeći se i zapadnim, ruskim i ostalim imperijalistima.

Položaj radništva se drastično pogoršao u odnosu na period bivše Jugoslavije, tako da radništvo gubi i prava koje je staklo u svojoj borbi tokom XIX i XX vijeka.

Postoji li onda danas snaga u masama koja je oslonac revolucionarnim snagama u istorijskom smislu?

Da, postoji. Taj subjekat proizilazi iz karaktera same diktature kapitala u savremenim uslovima i sveopšte krize kapitalizma. Osnovna odlika te diktature je povećanje stepena eksploatacije nad radničkom klasom i stalno proizvođenje "viška ljudstva" izvan sistema, kao nepotrebnog troška, koje može upotrijebiti eventualno samo kao "potrošna roba".

Taj "višak ljudstva" čine svi oni koji su ostali bez posla izbačen izvan sistema, na ulicu. Taj "višak" čini onaj nadpolovični postotak mladih koji su već unaprijed osuđeni da neće naći posao u sistemu.

I to su snage na koje se oslanja PR – radnička klasa u samom sistemu koja je izložena sve većem stepenu eksploatacije i sve one snage izvan sistema, koje su izložene stalnim oblicima poniženja i koje zajedno mogu postati neviđena snaga na putu rušenju tog sistema.

OSVRT NA DOSADAŠNJA ISKUSTVA

Prošle su dvije decenije od osnivanja Partija rada. Ona je u tom periodu pokazala kako jedna organizacija sa svojim revolucionarnim ciljevima može opstati i u nepovoljnim istorijskim okolnostima. I pored tog rezultata, može se reći da je PR pretrpjela i da i dalje trpi neuspjehe. Njeni ciljevi se mogu posmatrati samo u perspektivi, a njihovo ostvarenje je tek započeti proces koji nije moguće jasno odrediti. Po organizacionoj strukturi i metodi djelovanja PR je ostala malobrojna organizacija koja je pokušavala da prodre u mase i zainteresuje ih za ciljeve svoje borbe. Proces izgradnje revolucionarne partije je još uvijek na početku.

Vrijednost jedne organizacije se mjeri u tome koliko je ona u stanju da sagleda sve svoje slabosti, pogreške, izvuče pouke i uspije da nađe prave odgovore na sve slabosti, i tako stvori predulove za podizanje nivoa svog djelovanja i same organizacije na viši nivo.

U analizi zašto PR doživljava neuspjeha mora se poći od okolnosti u kojima ona djeluje. Najprije se mora poći od siline zakonitosti opšte klasne borbe i borbe kapitalizma za opstanak na historijskoj sceni. Osnovna pretpostavka da će kapitalizam lako sići sa historijske scene, poslije pobjeda velikih revolucija u prvoj polovini XX vijeka, pokazala se pogrešnom. Kapitalizam dokazuje da je njegova kriza ne samo osnov za revolucionarne pokrete masa, nego i uslov da se ona koristi i za njegovu samu reprodukciju i pokušaj održanja na historijskoj sceni. Iako je pokret masa protiv kapitalizma na globalnom nivou u usponu, može proći još koja decenije prije nego se desi novi lanac socijalističkih revolucija i iz osnova se promijeni odnos klasnih snaga. Iz ove osnovne pretpostavke se izvodi i to glavno ograničenje u razvoju revolucionarnog pokreta.

PR je nastala poslije tzv "sloma komunizma u Evropi", raspada Jugoslavije, divljanja nacionalizma, u ratovima i razaranjima. I u tih prvih deset godina ratova za djelovanje PR nisu postojali apsolutno nikakvi uslovi. Njeno opstajanje na sceni je više sticaj nekih okolnosti, kao i upornosti njenih članova da se odbrane osnovni ciljevi PR. Tu je PR sticala svoj autoritet kao organizacija koja prati marksističko-lenjinističke principe.

Druga decenija postojanja PR, zaslužuje veću analizu tog subjektivnog faktora u izgradnji jedne revolucionarne organizacije. Objektivne okolnosti su ponovo bile moćna prepreka - zamor masa od ratova, dominacija neoliberalne ideologije, vojno prisustvo imperijalizma, ubrzana restauracija kapitalizma i razbijenost i dezorijentacija radničke klase. No, tu dolazi do izražaja i taj subjektivni faktor. Ako se pogleda program PR, njeni strateški ciljevi su dobro postavljeni na duži historijski period.

Prvo - borba protiv nacionalističke i buržoaske svijesti i njena zamjena proleterskom demokratskom svijesću. Može se reći da je cjelokupna aktivnost PR bila usmjerena ka ovom cilju. I PR je uložila ogroman napor u borbi za širenje proleterske demokratske svijesti. Teško je ocijeniti koliko je u tome uspjela, ali njena malobrojnost je najbolji odgovor.

Drugo - priprema masa za obaranje kapitalističkog poretka. Tu je PR pokazala lutanje i nesnalaženje. Očito je po ovom cilju slabost PR u organizacionom smislu došla do punog izražaja. PR se nije povezala sa masama, pa je iluzorno i govoriti o njenom uticaju na njih u pripremi za ozbiljniju klasnu borbu.

Treće - borba protiv imperijalizma s ciljem stvaranja antiimperijalističkog pokreta na Balkanu. PR je ove aktivnosti vodila u skladu sa partijskim mogućnostima i tu se vidi jasna linija i PR je tu dala određeni doprinos, prije svega tako što je saradivala sa organizacijama u regionu i što se povezivala sa organizacijama na internacionalnom nivou.

Dakle, PR se u ovom periodu držala svojih ciljeva, ali nije nalazila najbolje odgovore u propagandnom radu, niti u vezi izgradnje organizacije. Tu se dolazi do osnovnog pitanja od kojeg zavisi dalja izgradnja PR u narednom periodu. Kakva organizacija PR mora da bude u trenutnom odnosu klasnih snaga?

Sam život potvrđuje permanentnost krize kapitalizma - da su imperijalističke zemlje u fazi grupisanja i vođenja sukoba niskog intenziteta, te da vode ratove protiv naroda svijeta. Ratovi su sve bliži prostorima delovanja PR, zaoštrava se imperijalističko sučeljavanje na Balkanu, fašizam jača u svim svojim elementima, dok se stalno povećava stepen eksploatacije i gaženja radničke klase i drugih potlačenih slojeva.

U takvim okolnostima odgovor možemo naći samo u praksi inostranih revolucionarnih organizacija i pokreta, jer nemamo dovoljno sopstvenog iskustva. Normalno, mora se voditi računa o okolnostima u kojima ti pokreti djeluju, i okolnostima u kojima djeluje PR. Ali postoji i nešto zajedničko za sve te organizacije i partije. Cilj je isti – pokretanje antiimperijalističke revolucionarne borbe sa ciljem rušenja postojećeg klasnog sistema baziranog na eksploataciji i vlasti manjine nad većinom. Organizacione forme su iste – marksističko-lenjinistička politička linija, kompaktna ilegalna partija kao osnova i najorganizovaniji, vodeći dio pokreta i mnoštvo sekundarnih struktura – masovnih organizacija, kulturnih i omladinskih grupa i sindikalnih organizacija.

Zašto je potreban ilegalni rad?

Ako praksa potvrđuje da se zaoštavaju klasni sukobi i klasne borbe, a da kapitalizam koristi sve represivnija sredstva da bi se odbranio, to neminovno stvara dva pravca. Prvi je da nepripremljena organizacija zbog protivničkog pritiska ode oportunističkom linijom koja vodi ka kapitulaciji pred vladajućom klasom. Drugi je da organizacija izgradi nukleuse koji su sposobni da se odupru tom pritisku i iznesu klasnu borbu do revolucije. Teško je izgraditi ta partijska jezgra i to je dug period. Zato je PR i prihvatila „Pravila izgradnje“ kao formu koja neće gurnuti PR u izolacionizam i sektaštvo.

Ponovo dolazimo do važnog zaključka, učeći iz prakse drugih revolucionarnih organizacija. Ne može se uspješno izgrađivati jedna organizacija, ma koliko ona pravilno analizirala postojeću situaciju, bez sukoba sa klasnim neprijateljem. Ciljevi naše organizacije izvire iz ideje marksizma-lenjinizma, PR vrši pravilnu analizu društveno-političkih procesa koji se odvijaju, ali njen sukob sa klasnim neprijateljem je na niskom nivou. Samo kroz klasnu borbu se može graditi organizacija. Čak i ako organizacija griješi u nekim stavovima, postavljenim ciljevima, ako ona izvlači pogrešne zaključke i trpi neuspjehe, ona to ipak može ispraviti. Međutim, ukoliko organizacija ne učestvuje u klasnoj borbi, ukoliko ne djeluje protiv sistema, ona će vremenom nestati. To djelovanje mora biti u skladu sa stepenom razvijenosti organizacije i ne smije se pretvoriti u avanturizam.

Pred Partijom rada je zadatak da nastavi izgradnju revolucionarne organizacije, a to podrazumijeva da se ona još više poveže sa masama i da njen rad postane sveobuhvatan.

Partija rada je ovladala moćnom teorijom, svakim danom popunjava svoje članstvo mladim kadrovima i sve je spremnija za nove iskorake u klasnoj borbi.

Mase na prostoru bivše Jugoslavije i Balkana su već jednom pokazale da mogu izvesti socijalističke revolucije, ukinuti osnove kapitalističkog sistema i organizovati društva gdje su najširi slojevi društva (ogromna većina) imala veća prava i bolje socijalne uslove za život nego što je to danas. To će se neminovno ponovo desiti – u drugim uslovima, na višem stupnju i sa još pravednijim društvenim odnosima. Stvaranje revolucionarnog subjekta, širenje svijesti o potrebi rušenja diktature kapitala i vođenje klasnih bitaka nije samo izraz našeg djelovanja i naših želja. To je zakonitost istorije.

JEDINO REVOLUCIJOM!